

12 Què s'ha d'aprendre a l'escola primària?

«L'escola només podrà fer ben feta la feina que li és pròpia quan els altres agents socials educatius, els ja existents que caldrà potenciar amb suficients recursos humans i materials, o els nous que caldrà crear, també col·laborin eficaçment en l'harmonització d'aquest gran puzle educatiu. Cada peça ha d'estar al seu lloc, cada peça té la seva funció. Avui es demana a l'escola una missió impossible: que ompli molts buits.»

Què s'ha d'aprendre a les escoles d'educació primària?

Antoni Poch

Mestre

Una pregunta oportuna?

Al costat dels seriosos i transcendents interrogants que en el món d'avui es planteja la humanitat, formular una pregunta d'aquest ordre pot donar a entendre a més d'un i d'una que tenim poca feina o moltes ganes de buscar tres peus al gat. Sí, el món canvia i ho fa molt de pressa. Tothom hi està d'acord. Però, el tema de l'escola, no ha estat sempre molt clar? A qui se li acut preguntar què s'ha de fer a l'escola? O no és tan clar això? Trobarem parers per a tots els gustos. Vosaltres, amables lectors i lectores, teniu la resposta a punt?

Breu mostrari d'una col·lecció d'inputs del dia

Crec que la pregunta és del tot pertinent i socialment ben necessària. Havent acceptat la proposta d'escriure alguna cosa sobre el tema –si pot ser de profit–, he estat especialment atent als discursos del meu entorn durant unes quantes hores del cap de setmana per tal d'agafar un fil que m'ajudés a sortir-me'n.

La meva atenció ha donat preferència, vés a saber per què, a alguns

reportatges de televisió, així com notícies i articles de premsa. A les paraules de José Saramago, per exemple. Aquest escriptor portuguès, premi Nobel de literatura, es passeja aquests dies per diverses ciutats promocionant *La caverna*, la seva darrera obra, on ha tractat d'expressar, ni més ni menys, l'estat de deshumanització en què es troba el món. L'autor creu que la nostra societat viu encogada pel divertiment i governada pels interessos dels poders econòmics que marquen els dissenys de la societat. Que tot i viure en llibertat, és quan es critica menys. Vivim resignats en una gran *disneylàndia*, i ens hem oblidat d'usar el cervell per dir no, per ser crítics, per buscar el perquè i el per a què de les coses. José Saramago afirma que el que de debò avui és obscè no és la pornografia, sinó el fet, per exemple, que es pugui seguir morint de fam.

També ha estat un altre viatger qui ha deixat petja en la meva improvisada recerca: George Steiner, l'assagista nascut a París el 1929, fill de jueus austríacs que fugiren del més gran dels desgavells quan ja s'intuïa. Aquests dies ha estat a la capital del regne, on ha pronunciat una conferència en el Círculo de Bellas Artes. Diu la crònica periodística que aquest pensador està molt preocupat pel futur de la parla oral i escrita, que després de 3.000 anys de domini potser ha arribat la seva crisi, *que els nens cada cop són més experts en llenguatge informàtic però més analfabets*. Segons que sembla, Steiner ens ha dedicat alguna floreta: *els mestres de primària amb talent no són gaires, i els que en tenen es moren de fam i prefereixen anar a treballar a la IBM*. Steiner opina que *resulta il·lusori pensar que l'educació, amb la suma del cultiu de les arts i les ciències, civilitzarà la política i la democràcia*. Afegeix que aquesta idea és falsa perquè *avui existeix més barbàrie en l'home i, tanmateix, cada cop més gent visita els museus i té més possibilitats d'escoltar música*. Steiner també creu que assistim a una mena de *desmai de la imaginació*. Déu-n'hi-do!

Per cert que pel que fa al tema de la llengua tothom s'hi veu en cor: el professor Ferran Toutain afirma en la primera pàgina de la seva recent obra *Sobre l'escriptura*, publicada per la Facultat de Comunicació Blanquerna, que a l'escola primària no s'aprèn a escriure i que quan els estudiants arriben a la universitat encara no en saben. Bé, no ens posem més nerviosos. Com que som gent de diàleg, abans de buscar brega ens llegirem el seu treball.

14 Què s'ha d'aprendre a l'escola primària?

Una tercera i última fiblada ha sorgit de la darrera pàgina del suplement *Cultura* que cada dijous inclou el diari *Avui*. La periodista Eva Piquer signa tres columnes que apareixen sota el títol *Vagines xerraires*. Així, també, ni més ni menys. La protagonista de l'article diu que va tenir la sort d'anar a una escola de les anomenades actives, on un equip de mestres progressistes s'esforçaven a educar-la en la llibertat i la tolerància i en altres excel·lències. Tot plegat –goso entendre– li va fer més nosa que servei. Perquè *una dècada d'escola activa en un ambient de germanor no s'esborra així com així, i encara van haver de passar uns anys perquè la nostra amiga aprengué a desconfiar de la gent*. En altres paraules, el que la protagonista havia après no li va servir per a la vida fora de l'escola, ni tan sols per anar a l'institut!

**Processament de la informació
 i assaig d'alguns outputs**

Els analistes diuen, i els mestres ho poden assegurar a bastament, que quan es parla de l'educació aquesta s'entén com la tasca pròpia de l'escola en un percentatge altíssim i creixent. Gairebé atorgada en exclusiva o monopoli. No cal fer referència a la instrucció, perquè aquesta no té cap més pretendent. Tant si un vailet empenya esverat una pobra àvia com si fa el ridícul mirant el televisiu *Cifras y Letras* o s'embarbussa recitant el vers de Nadal, podrem sentir un incisiu: *Què t'ensenyen a l'escola?* I si parlem de drogoaddicció, violència o xenofòbia, és s fa o no fa el mateix. No fa gaires dies algunes autoritats carregaven a les *ikastolas* la responsabilitat de la *kale borroka*.

Els mals del món potser no tenen encara l'envergadura que descriuen Saramago o Steiner. Però potser hi anem anant. En tot cas, l'escola ni vol, ni pot, ni ha de pretendre, ni ningú li pot exigir o demanar que sigui qui hi posi remei. L'escola hi té la seva part de responsabilitat, com qualsevol altra institució social, com la família, els centres de lleure, els serveis socials i de salut, els sindicats, els partits polítics, els ateneus i centres culturals, els clubs esportius, les empreses de tot tipus, els poders judicials, els urbanistes, els poders mediàtics o els governs municipals i d'altres àmbits, o la veïna del quart primera. I tots aquests i altres ens socials estan constituïts per persones, per ciutadans i

ciutadanes amb els mateixos drets i deures. Ningú no s'escapa de contribuir al procés educatiu.

Si bé en altres èpoques o cultures hagi estat o encara sigui diferent, avui, en la societat en què vivim, instrucció i educació són indestriables. Tothom s'instrueix educant-se i s'educa instruint-se. Perquè això es fa sempre ineludiblement en un sentit o altre. Per aquesta raó, per exemple, podríem parlar d'educació racista. Tot i que per a una gran majoria sembla contradictori que aquestes dues paraules puguin anar de bracet, si es parla d'*educació* no hi escau l'adjectiu *racista*. Les utopies no han mort! I els agents d'aquesta tasca són tots els ciutadans i ciutadanes de cada societat determinada, si és que avui no ho som ja de tot el planeta, de grat o per força. Per tant, al meu entendre, aquest binomi instrucció-educació només té existència virtual. Ni té gaire interès la diferenciació entre els conceptes d'educació formal, no formal i informal. També considero indestriable el què s'ha d'aprendre, del com s'ha d'aprendre i el per què s'ha d'aprendre. Tot forma part d'un únic objectiu. Amb un sentit o amb un altre, amb totes les interferències i contradiccions que vulgueu. Sortosament. Ens diuen els científics que remenen pels jaciments prehistòrics d'Atapuerca que el procés d'*hominització* sembla que està enllestit, però el procés d'*humanització* de la Humanitat encara està a les beceroles. Si l'ela-

16 Què s'ha d'aprendre a l'escola primària?

boració d'estris ha estat decisiva per a l'evolució de l'espècie, quin tret defineix la seva *humanització*?

Però el camp qui pugui no porta enlloc. Hem de ser capaços d'anar harmonitzant un pas darrere l'altre totes les peces d'aquest immens puzzle d'ens socials educatius, de relacionar-los amb imaginació, tot començant per la família, l'escola, el món del treball i els serveis del propi municipi, en plans integrats de coordinació, ampliant cada vegada més els marcs geogràfics i els agents d'actuació. Això està al nostre abast i hi ha hagut i hi ha realitzacions molt notables.

Però, a l'escola, què li correspon de fer?

Dilluns al matí em trobaré tocant de peus a terra davant d'una col·lecció completíssima de vailets, com una mostra força representativa del conjunt social, tots amb uns ulls com unes taronges, però amb tarannàs i històries personals úniques i irrepetibles. D'una manera o altra tots expressaran les seves ganes d'existir, de ser tinguts en compte, de ser valorats i estimats passi el que passi, de posar a prova i de fer créixer els seus coneixements i tota mena d'habilitats, de fer projectes i d'intentar dur-los a bon terme. Bé caldrà respondre a aquesta demanda. És una qüestió d'ètica.

Aleshores l'escola ha de permetre i impulsar que aquest grup de nens i nenes, que manté una cooperació i una confrontació dinàmiques, conjuntament amb adults competents, en un espai adequat, aprenguin a desenvolupar als màxims nivells possibles les seves capacitats, les de tots i les de cadascun i cadascuna, elaborant les pròpies experiències a partir dels respectius coneixements i emprant tots els llenguatges i totes les dimensions de les respectives personalitats.

Més o menys d'aquesta manera, Francesco Tonucci expressava ja fa més d'una dècada la funció específica i insubstituïble de l'escola. Afegia que *si volem que torni a ser l'escola important del «llegir i escriure» d'abans, ha de saber oferir a tots els nens i nenes les eines fonamentals per a una coneixença crítica de la realitat; motivacions i competències, eines que també han de servir per a un futur només intuït.*

Quan diem *escola*, volem dir *escoles*. Tampoc no n'hi ha dues d'iguals. Cadascuna té la seva història, la seva cultura pedagògica, el seu tarannà, el seu marc geogràfic i socioeconòmic, les seves necessitats, i cal respondre i atendre aquesta individualitat. Què s'ha d'aprendre a les escoles de primària, pot i ha de tenir respostes concretes ben diverses amb un denominador comú força genèric.

L'escola només podrà fer ben feta la feina que li és pròpia quan els altres agents socials educatius, els ja existents que caldrà potenciar amb suficients recursos humans i materials, o els nous que caldrà crear, també col·laborin eficaçment en l'harmonització d'aquest gran puzzle educatiu. Cada peça ha d'estar al seu lloc, cada peça té la seva funció. Avui es demana a l'escola una missió impossible: que ompli molts buits.

Com és de fàcil ridiculitzar la feina de l'escola amb un cop de teclat d'ordinador qualificant-la de kumbaià! La protagonista de l'article de títol tan cridaner es queixava d'haver viscut tants anys dins d'una bombolla aïllada de la vida real. Potser té tota la raó. En tot cas, l'escola i la vida real s'haurien de confondre tant com fos possible. La qual cosa no té res a veure amb fer-nos ballar al so que toquen!

I tot això, per fer què?

Doncs, tot i que per a alguns espavilats soni força carrincló, per aportar el nostre gra de sorra a la construcció d'un món més just i solidari, on l'existència tingui sentit per a tothom, un món *humanitzat* on ningú digui ni pensi *que aquest és el teu problema*. Dit amb altres paraules: per ajudar els infants a esdevenir ciutadans que no tinguin por de la llibertat, que siguin membres actius, imaginatius, capaços d'entomar la responsabilitat de ser agents de la pròpia història, però també corresponsables de la vida de l'*Altre*, dels altres.

Consensuar aquesta finalitat educativa pot ser relativament fàcil, hipòcritament fàcil. Les paraules poden devaluar-se amb més facilitat que les monedes. I el món que ens envolta està molt més preocupat per la devaluació monetària i els tripijocs interessats que se'n poden derivar, que per restituir a *la paraula* el seu més profund significat al servei de la realització i de la comunicació humana.

18 Què s'ha d'aprendre a l'escola primària?

Els mestres som permanents observadors privilegiats de la societat *en la seva infància*, i aquesta situació ens dóna autoritat per diagnosticar els seus mals i els seus èxits, i al mateix temps ens dóna el dret i el deure de dir què s'ha d'aprendre a les escoles, a cada escola. Però aquesta resposta no es pot donar si no es resol al mateix temps l'altre interrogant: per fer què? Pot ser que ens titllin de subversius o d'incitar a la revolta. Un granet de sorra, de vegades, pot molestar força. Hem d'estar preparats. Però només haurem complert el nostre deure!

Permeteu-me un punt i final a la salut de George Steiner, algunes obres del qual tinc a la tauleta de nit i us recomano. Com tants mestres de primària, homes i dones de talents potser poc cultivats, que ens costa una mica arribar a finals de mes, seguirem mantenint-nos al servei de tots i de cadascun dels infants d'aquest o de qualsevol poble perquè cap d'ells, ni ara ni quan siguin grans, no visquin ni col·laborin ni activament ni passivament en cap totalitarisme deshumanitzador de cap mena... i deixarem passar de llarg, sense cap mena de recança, l'oportunitat d'anar a treballar a la IBM.